

ВИЗНАЧЕННЯ АНТИКРИЗОВОЇ СТІЙКІСТЬ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ЗВ'ЯЗКУ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Сучасна сфера зв'язку та інформатизації є такою сферою економічної діяльності, яка сприяє формуванню інформаційного суспільства, забезпечуючи його матеріально-технічну базу та мережевий сервіс. Значущість цієї сфери для розвитку економіки загалом, для підприємств, які використовують послуги зв'язку, та для населення, призводить до актуалізації питань, що стосуються розвитку підприємництва цієї сфери, зокрема малого та середнього. У Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні визначено, що саме малі та середні підприємства є визнаною у всьому світі рушійною силою, що генерує національне багатство шляхом створення нових робочих місць, зростання валового внутрішнього продукту, а також стимулювання розвитку конкурентоспроможності і інноваційного потенціалу економіки [1]. Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» також встановлено, що розвиток сектору малого і середнього підприємництва є пріоритетним завданням держави щодо розвитку підприємництва та запорукою формування нового економічного майбутнього країни [2].

Розвиток підприємств сфери зв'язку та інформатизації відбувається в складних соціально-економічних умовах сьогодення, які ускладнені такими чинниками:

- наявність державного регулювання тарифів на соціально-значущі послуги, що подекуди призводить до неприбутковості надання цих послуг;
- втрата великими підприємствами частини майна та мереж внаслідок існуючої політичної ситуації;
- скорочення платоспроможного попиту населення та обсягів споживання деяких видів послуг, що впливає на доходи підприємств;
- зміни у діяльності підприємств сфери зв'язку та інформатизації, пов'язані із встановленням плати за доступ до низки телевізійних каналів, необхідність переходу до цифрового формату мовлення тощо.

Наведені чинники впливають як на економічну результативність діяльності підприємств, так і на поведінку споживачів. Розглядаючи статистичні дані щодо діяльності підприємств сфери зв'язку та інформатизації на останні роки [3], можна помітити скорочення обсягів споживання послуг мобільного зв'язку при одночасному збільшенні обсягів за послугами доступу до мережі Інтернет та інших мережевих сервісів (ІР-телефонія, Інтернет-телебачення тощо). При цьому доходи цієї сфери здебільшого зростають за рахунок підвищення тарифів на послуги, що також негативно відбивається на можливостях споживачів щодо користування цими послугами.

Розглядаючи структуру підприємницької діяльності загалом та в сфері зв'язку та інформатизації з позиції часток великих, середніх та малих підприємств, можна побачити превалювання саме малого та середнього підприємництва (табл. 1) [3].

Таблиця 1.

Показники структурної статистики по суб'єктах господарювання з розподілом за їх розмірами (станом на 2015 р.)

	Усього	У тому числі
--	--------	--------------

		підприємства				ФОП
		великі	середні	малі	з них мікро	ФОП середні, малі та мікро
Кількість суб'єктів господарювання, од.	1974318	423 (0,021%)	15203	327814	284241	1630878 (82,6%)
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	8180,0	1708,6 (20,8%)	2604,7	1576,4	691,4	2290,3
Обсяг реалізованої продукції, (товарів, послуг), млн. грн.	5556540,4	2053189,5 (36,9%)	2168764,8	937112,8	307450	397473,3
Кількість підприємств зв'язку та інформатизації, од.	13617	6 (0,04%)	338 (2,5%)	13273 (97,5%)	11530	н/д
Обсяг реалізованих послуг зв'язку, млн. грн.	100590,4	38495,5 (38,8%)	36183,3 (36,0%)	25911,6 (25,7%)	9468,7	н/д
Кількість працівників сфери зв'язку, тис. осіб	166,4	46,4 (27,9%)	54,6 (32,8%)	65,4 (39,3%)	30,6	н/д

Так, кількість великих підприємств в економіці країни становить лише 0,021%, а в сфері зв'язку та інформатизації 0,04%. Основну масу підприємств зв'язку за розмірами складають малі підприємства (97,5%). При цьому обсяги реалізованої малими та середніми підприємствами продукції в економіці становить 63,1%, а в сфері зв'язку та інформатизації – 61,2% від загального обсягу наданих послуг. Малі та середні підприємства є також вагомим джерелом робочих місць. В середньому по країні на цих підприємствах працює близько 80% працюючих. В сфері зв'язку та інформатизації цей показник становить близько 72%.

Наочно видно, що малі та середні підприємства відіграють суттєву роль як в економіці країни, так і в конкретній сфері економічної діяльності, забезпечуючи населення та бізнес-структури послугами зв'язку, надаючи робочі місця та сплачуючи податки. Втім, сучасне соціально-економічне становище в країні вимагає від малих та середніх підприємств зміни основних підходів до управління в напрямку впровадження основних заходів антикризового менеджменту.

Сьогодні більшість малих та середніх підприємств мають досить просту організаційну структуру управління, яка в складних чи кризових умовах взагалі переходить до «ручного управління». Тобто відсутній механізм антикризового управління малими та середніми підприємствами та методичні основи розрахунку кількісного вираження ймовірності банкрутства для малих та середніх підприємств, особливо у сфері зв'язку та інформатизації.

Існує велика за обсягами теоретична та практична база такого управління та визначення ймовірності банкрутства у закордонній практиці. Так, однією з найпоширених методик є метод Альтана [4], суть якого полягає в діагностиці кризового стану підприємства на базі аналізу структури його бухгалтерського балансу. Цей метод ураховує співвідношення оборотних активів та поточних зобов'язань, власного капіталу й пасивів, рівень рентабельності активів та інші показники. Втім, цей метод спрямований на великі підприємства зі складною структурою балансу та системою управління. До того ж, метод, базуючись на даних балансу, дозволяє визначати

ймовірність банкрутства лише за даними звітного періоду, тобто щоквартально. Це може бути прийнятним для великих підприємств, але малі та середні в умовах кризи та невизначеності зовнішнього середовища можуть вимагати ситуаційного аналізу у потрібний час. Також метод не враховує галузеві особливості, яких в сфері надання послуг зв'язку та інформатизації дуже багато. Тами чином, необхідно сформувати такий показник антикризової стійкості, який би дозволяв проводити моніторинг у потрібний час, використовуючи наявні дані, був би відносно простим для використання працівниками підприємства та враховував особливі потреби підприємств сфери зв'язку та інформатизації.

Авторське бачення такого підходу полягає у тому, що в основу показника антикризової стійкості доцільно покласти певний перелік показників, які відбивають потреби малого та середнього підприємства сфери зв'язку та інформатизації. До цих показників, на наш погляд, можна віднести такі:

1. Рівень оперативної гнучкості організаційної структури, який показує, як швидко ця структура може бути змінена під впливом змін в зовнішньому оточенні.

2. Рівень толерантності до споживачів, який показує, яким коштом без суттєвих втрат обсягів виробництва підприємство може змінити базові позиції щодо відношення зі споживачами (тарифні плани, пакети послуг, формати мовлення тощо).

3. Рівень диверсифікації виробництва, який відбиває кількість напрямків отримання доходів за різними послугами та ринками, а також можливості модифікації цих напрямів.

4. Рівень ефективності використання трудових ресурсів та ротації кадрів, який визначає як продуктивність праці, так і можливість суміщення виробничих функцій, заміщення посад без додаткових витрат тощо. Цей показник є дуже важливим саме для малих та середніх підприємств, урахувавши їх обмеження у кількості працюючого персоналу.

5. Рівень технологічності, який свідчить про можливості підприємства переходити на нові технологічні рішення та обирати нові вектори розвитку. Цей показник є пріоритетним саме підприємств сфери зв'язку та інформатизації, оскільки швидкість оновлення техніки та технології надання послуг в цієї сфері діяльності є досить високою.

6. Рівень рентабельності, який може визначатися як за динамікою цього показника у аналізований період часу, так і відносно до середньої рентабельності у цієї сфері економічної діяльності.

Усі ці показники потребують формування методичної бази їх розрахунку. Інтегральний показник антикризової стійкості малих та середніх підприємств сфери зв'язку та інформатизації може бути визначено як середньоарифметичний чи середньозважений показник. Також необхідно обґрунтувати та сформувати шкалу трактування отриманих результатів.

Такий підхід, на нашу думку, здатен відбивати не лише кризові явища з точки зору їх впливу на фінансові результати діяльності, а і урахувати швидко зміну правового поля та технологічних рішень, вимоги та платоспроможність споживачів, геополітичні та соціальні зміни тощо.

Список використаних джерел:

1. *Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/>

2. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

3. Економічна статистика / Економічна діяльність / Інформаційне суспільство. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / [С.Я. Салига, Н.В. Дацій, С.О. Корецька, Н.В. Нестеренко, К.С. Салила]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 210 с.